

3. Воротняк Л.І. Особливості формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах. <http://eprints.zu.edu.ua/2502/1/105-109.pdf>.

4. Герасіна Л. М. Рецензія на монографію Белової Людмили Олександрівни «Виховна система ВНЗ: питання теорії та практики». – Х. : НУА, 2004. – 264 с //Український соціум. – 2005. – №1(6). – С. 138-141.

5. Гусинский Э. Образование личности. Личность – Формирование – Культура – Философские проблемы / Э. Гусинский. – М. : Наука, 1994. – 375 с.

6. Рудь М. Формування громадянських якостей старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи в умовах полікультурного регіону: дис. канд. пед. наук / М. Рудь – Л., 2002. – 154 с.

7. Соловова Е.Н. Подготовка учителя иностранного языка с учетом современных тенденций обновления содержания образования // Иностр. языки в школе. – 2001. – № 3. – С. 8-11.

8. Степко М.Ф., Боллобаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В.Г. Кременя. – К. : Освіта, 2004. – 384 с.

9. Чернілевський Д.В. Полікультурна компетенція. http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_krped/2011_4/chernsky.pdf

РОЛЬ І МІСЦЕ РОЗВИВАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

УДК 378.937

Сомбаманія Г.М.

Стаття присвячена висвітленню ролі і місця виховної функції класичного університету. Особлива увага приділяється аналізу системних криз університетської освіти, а також закономірностям успішної реалізації функцій виховання студентів, основним чинникам вдосконалення розвивально-виховного середовища.

Ключові слова: класичний університет, виховання студентів, розвивально-виховне середовище класичного університету.

Статья посвящена определению роли и места воспитательной функции классического университета. Особое внимание уделяется анализу системных кризисов университетского образования, а также закономерностям успешной реализации функций воспитания студентов, основным факторам совершенствования воспитательно-развивающей среды.

Ключевые слова: классический университет, воспитание студентов, воспитательно-развивающая среда классического университета.

The article is devoted to the role and place of educational features of classical university. Particular attention is paid to the analysis of system of crisis of university education, as well as the implementation of successful realization of functions of educating students, the main factors to improve the developmental and educational location.

Key words: classical university, education of students, developmental and educational location of classical university.

Постановка проблеми. Класичний університет - унікальне явище не тільки в системі освіти, але й у культурі в цілому. Особлива роль університету вищиває з його сутності. Університет у процесі свого історичного розвитку освоїв специфічний спосіб створення й передавання нового знання - єдність навчання й дослідження, що зумовило пріоритет навчальної й дослідницької функцій у системі університетської освіти. Поряд з навчальною й дослідницькою класичний університет завжди здійснював також виховну, культурологічну, професійну та інноваційну функції. Ці функції класики «ідеї університету» (В. Гумбольдт, Д. Ньюмен, Т. Веблен, М. Вебер, К. Манхейм, К. Ясперс, Ж. Деррида) відносять до числа основних у системі університетської освіти.

Класичний університет завжди відрізняло середовище, в якому створювались умови для виховання особистості, здатної до перетворення довколишнього життєвого простору. Проблеми сучасного суспільства (скорочення ресурсів, необхідних для життєзабезпечення людини, інтолерантність, екстремізм та ін.), які ставлять під загрозу виживання людства, вимагають виховання в системі університетської освіти фахівця якісно нового рівня. Випускник університету повинен бути особистістю, здатною самостійно осмислювати, які відбуваються процеси, й знаходити конструктивні й морально вмотивовані шляхи вирішення актуальних питань.

Суттєво зростає роль класичного університету в умовах розвитку тенденцій глобалізації, які поширюються на всі сфери соціально-економічного життя, у тому числі й на освіту як складову частину культури. Класичний університет повинен формувати нову культурологічну парадигму, зорієнтовану на збереження життєстверджувальних цінностей. Сучасні виховні пріоритети класичних університетів визначені у «Великій хартії університетів» (1988 р.). У цьому міжнародному документі акцентується на вихованні в молодого покоління «дбайливого ставлення до великої гармонії довколишнього середовища й самого життя», а університет розглядається як «центр культури», «хоронитель традицій європейського гуманізму». «Всесвітня декларація про вищу освіту для ХХІ століття» (1998 р.) мобілізує інтелектуальне співтовариство на збереження ідеалів культури миру, на виховання молоді «у дусі цінностей, що становлять основу демократичної громадянськості».

Аналіз основних досліджень і публікацій, ступінь наукового опрацювання проблеми. Вивченню місії класичного університету в умовах глобалізації та євроінтеграції присвячено праці науковців, які розвивають концептуальні ідеї фундаменталізації університетської освіти (В.Г. Кінельов, В.Г. Кремень, В.А. Садовничий), регіоналізації (Л.І. Лур'є, В.А. Журавльов), розвитку людського потенціалу (С.І. Плаксіє, І.М. Ільїнський, М.М. Моїсєєв, Ю.М. Лотман, А. Печчеї, П. Куусі), інноваційного університету (І.І. Ганченков). Загальні тенденції, що сприяють модернізації виховного процесу в сучасних навчальних закладах, які визначають комплекс засобів і умов, необхідних для успішної реалізації у них виховної функції, досліджено крізь призму: стратегіального (І.А. Зимня, І.А. Зязюн), особистісно зорієнтованого

(Є.В. Бондаревська, І.С. Якиманська), культурологічного (Н.Є. Щуркова), гуманістичного (Ш.А. Амонашвілі, І.Д. Бех), соціально-особистісного (В.І. Загвязинський, Л.І. Гриценко), суб'єктно-діяльнісного (Н.Л. Селіванова, В.А. Караковський, Л.І. Новікова), інноваційно-творчого (В.І. Андрєєв), ресурсного (С.Д. Поляков), середовищного (Ю.С. Мануйлов, В.А. Левін) підходів. Проблеми університетської освіти знаходять своє продовження в працях сучасних зарубіжних учених (Г. Хайм-Пель, Ю. Хабермас, М. Люсен, Б. Ридінге, Г. Розовські, В. Фрювальд, Ф. Яблецька).

Проблема виховання в системі вищої освіти досить широко представлена в роботах класиків педагогіки (К.Д. Ушинський, Н.І. Пирогов, В.А. Сухомлинський) та сучасних учених (І. Бех, О. Сухомлинська, І.Ф. Харламов, П.І. Підкасистий, І.П. Подласий, В.А. Сластьонін, В.І. Андрєєв, В.І. Загвязинський, В.В. Красєвський, Л.І. Малєнкова), які із загальних методологічних позицій розглядають виховання як явище і як процес організованої взаємодії викладачів і студентів. Загальні питання розвитку особистості й колективу в студентському віці розглядаються в роботах А.В. Петровського, К.А. Абульханової-Славської, Б.Г. Ананьєва, Г.М. Андрєєвої, В.Т. Лісовського, І.А. Зимньої, Л.І. Анциферової. Особливості діяльності педагога вищої школи є предметом досліджень Н.В. Кузьміної, З.Ф. Єсарєвої, Т.М. Куриленко, Р.І. Хмєлюк, О.С. Цокур. Досить широко в педагогіці вищої школи представлені роботи, присвячені різним напрямам виховання студентів: моральному, ідейно-політичному, трудовому (С.А. Губіна, С.Ш. Пашасєв, І.Ф. Надольний, В.Н. Донченко, Є.Л. Васіна, Н.Б. Крилова, Ж.М. Гриценко).

Натомість, незважаючи на суттєвий доробок учених, сьогодні наявна суперечність між об'єктивною необхідністю відновлення й розширення змісту й форм реалізації виховної функції в сучасних соціальних умовах і рівнем пропрацьованості методологічних, методичних, організаційно-практичних підходів до організації процесу виховання в системі університетської освіти. Проблема дослідження полягає у визначенні специфіки виховної функції, її ролі й місця в системі класичної університетської освіти; виявленні проблем справжнього етапу розвитку університетської освіти й пошуку ефективних шляхів реалізації виховної функції в системі університетської освіти відповідно до вимог сучасної цивілізації, інтересів держави й суспільства, потребами особистості, яка розвивається.

Сучасний етап розвитку вітчизняної системи освіти є кризовим для класичної університетської освіти, що створює певні труднощі у сфері виховання студентської молоді. Враховуючи актуальність означеної проблеми, метою поданої статті є визначення ролі і місця розвивально-виховного середовища в класичному університеті.

Виклад основного матеріалу. Вивчення провідних державних документів засвідчує, що принципове значення для розвитку вищої школи має повернення функції виховання у вищі навчальні заклади. Означене завдання вимагає якісного відновлення університетської освіти: необхідний пошук нового змісту університетської освіти, збагачення взаємодії викладачів і студентів новими видами діяльності, створення атмосфери інтелектуально-творчого пошуку. Натомість у сучасних державних документах (Закон України «Про вищу освіту» [2], Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI ст. [4]) вказано

на існування певних криз, які мають місце в сучасній університетській освіті, а саме:

- криза мети. Специфіка класичного університету як соціального інституту не знайшла відбиття, оскільки позначено мету вищої професійної освіти в цілому. У цих умовах класичні університети повинні самостійно визначити свою місію в застосуванні до нової соціальної ситуації;

- криза змісту. Університетська освіта за своєю сутністю спрямована на виховання інтелектуальної еліти, здатної до осмислення реальності сучасного світу. Найвні державні освітні стандарти знання вкрай мало уваги приділяють проблемному баченню, розумінню сутності процесів, що відбуваються. У цих умовах класичному університету необхідно випереджати ситуацію, формуючи нові освітні еталони посткласичної освіти, зорієнтованої на виховання інтелектуальної еліти, здатної мислити глобально, бачити й розуміти реальні проблеми сучасного світу;

- криза відносин. У сучаснім суспільстві змінилося ставлення до університету як соціальному інституту. Ринок, що динамічно розвивається, підвищує попит на прикладне знання, тоді як класичний університет є носієм фундаментального знання. Університет повинен, з одного боку, змінюватися, орієнтуючись на потреби сучасного ринку, з іншого – зберігати свою академічну сутність, що дозволить Україні підтримувати конкурентоспроможність на міжнародному рівні;

- криза якості. В умовах складної демографічної ситуації класичний університет може вступати в конкурентну боротьбу з іншими вищими навчальними закладами за контингент, збереження якого є умовою існування університету як соціального інституту. Дана ситуація приводить до зниження якості освіти й негативно позначається на вихованні сучасних фахівців [3].

Як бачимо, одним зі шляхів подолання означених криз є осмислення нової соціальної ролі класичного університету, у тому числі й у сфері виховання молодого покоління. Але, незважаючи на те, що як у вітчизняній, так і зарубіжній літературі, виховна функція визнається однією з основних у системі університетської освіти, залишається велике поле для дослідження: не визначені повною мірою зміст, умови успішного здійснення, форми й методи реалізації виховної функції, проблеми й напрями вдосконалення виховання в сучасному класичному університеті, засоби створення в його системі необхідного розвивально-виховного середовища.

Аналіз історії розвитку української системи університетської освіти дозволяє відійти від традиційного ототожнення в ній процесів виховання із позанавчальною діяльністю студентів й доводить залежність успішності реалізації виховної функції від якості розвивально-виховного середовища класичного університету. Саме розвивально-виховне середовище стає засобом виховання у процесі освоєння суб'єктами навчально-виховного процесу смислів, змісту університетської освіти, включення студентів у діяльність, відповідну до основних функцій університету.

Класичним називається університет, який, здійснюючи соціально значимі функції, у змісті освіти орієнтується на універсальність, широту, енциклопедичність; процес освіти будує на єдності навчання й дослідження; у професійній підготовці віддає пріоритет фундаментальності, що в комбінації із приклад-

ним знанням є основою високого професіоналізму; у соціально-культурному плані орієнтований на збереження й формування культурних еталонів; результат освіти бачить у підготовці інтелектуальної й культурної еліти з вираженою моральною домінантою. Основними функціями в системі класичної університетської освіти є: дослідницька, що навчас, виховна, культурологічна, професійна, інноваційна.

Історія становлення університетської освіти в Україні має ряд принципових особливостей, які істотно позначилися на реалізації виховної функції в практиці класичного університету:

- на визначення сутності університету, його соціальних функцій істотно впливала держава, оскільки процес створення й функціонування класичних університетів спрямовувався, контролювався й фінансувався державою;

- класичні університети із самого початку свого існування пішли від ідеї чистого знання, через що їх дослідницька діяльність була орієнтована на роботу над соціально значущими проектами;

- суттєве місце в системі університетської освіти зайняла професійна функція, оскільки вже в першому (петровському) проєкті метою створення університету була позначена підготовка до професії вченого, а згодом - підготовка до державної служби. Значно розширилася професійна функція університету в радянський період;

- система класичних університетів розвивалася в умовах стандартизації навчання, що припускало їх серйозну залежність від зовнішнього контролю над процесом і результатом навчання й виховання студентів;

- на різних етапах становлення університетської освіти мінялися функціональні пріоритети. Залежно від функціональної пріоритетності правомірно виділити академічний, культосвітній, навчально-регламентований, ідеологізований, професійно-ідеологізований, науково-методичний, інноваційний етапи [1].

Суттєво, що виховна функція на кожному історичному етапі відіграла істотну роль, але не ставилася до числа пріоритетних. До особливостей реалізації виховної функції слід віднести: відсутність специфічної діяльності, через яку можливо виразити виховну функцію; залежність її форм і змісту від соціальних пріоритетів, якості розвивально-виховного середовища, суб'єктивність і умовність критеріїв успішної реалізації й ін. Роль і значення виховної функції історично багато в чому визначалися інтеграцією виховання в зміст і види діяльності, відповідні основним функціям університету [5].

Означена особливість послужила основою для пошуку нового підходу до процесу реалізації виховної функції в класичному університеті. Нова концепція реалізації виховної функції опирається на ідею, згідно з якою класичний університет – це не тільки дослідницька, професійна та інноваційна установа, що навчас, це передусім виховний заклад, де «вирощується» національна еліта. Тому збереження й розвиток виховного потенціалу класичного університету відкриває додаткові можливості в реалізації виховної функції. Виховання еліти реалізується у взаємозв'язку й взаємозалежності з основними функціями університетської освіти (навчальної, дослідницької, культурологічної, професійної, інноваційної) і переломлюється через усі компоненти розвивально-виховного середовища класичного університету (значеннєвий, інформаційно-

змістовний, діяльнісний, суб'єктно-особистісний), які між собою перебувають в інтегративному зв'язку. Умовою збагачення її змісту, форм і способів реалізації є педагогічне освоєння розвивально-виховного середовища.

Таким чином, виховна функція класичного університету повинна тлумачитися як його соціальне призначення, відповідно до якого мета і зміст виховання перебувають у складній залежності від соціальних потреб, державного замовлення, самостійного пошуку університетом своєї місії й проявляються у формуючому впливі на особистість студента педагогічно організованого середовища. Розвивально-виховне середовище — це сукупність умов, що забезпечують можливість продуктивної взаємодії суб'єктів виховного процесу, які стають засобом виховання в процесі освоєння студентами цінностей культури, змісту університетської освіти, включення в діяльність, відповідну основним функціям університету.

Розвивально-виховне середовище класичного університету відбиває його унікальність як соціального інституту, що дозволяє виділити його наступні компоненти:

- значеннєвий (смісловий, аксіологічний, світоглядний) компонент, що відбиває смисли й цінності, які несе класичний університет (глобальні, державно-регіональні, професійні, особистісні);
- інформаційно-змістовний компонент, що відображає співвідношення фундаментального й прикладного знання в системі університетської освіти;
- діяльнісний компонент, що опікує реалізацію в освітньому середовищі університету його соціальних функцій;
- суб'єктно-особистісний компонент, що регламентує створення умов для розвитку особистості студента [1].

Очевидно, що успішність реалізації виховної функції є залежною від якості осмислення класичним університетом своїх виховних пріоритетів, педагогічного освоєння всіх компонентів виховного середовища, відповідності видів діяльності, в які включаються студенти, основним функціям університету, продуктивності суб'єктного зв'язку особистості студента із освітнім середовищем, яке створюється на наступних принципах: відкритість, сприйнятливність до соціальних процесів; опора на суб'єктну активність учасників виховного процесу; пріоритет моральних цінностей. Істотну роль у виховному середовищі університету відіграє студент і тип його суб'єктного зв'язку з ним (інтелектуально-творчий, прагматичний, споглядальний, імітаційний).

Сучасний історичний етап суттєво розширює місію університетської освіти. Класичний університет, завдяки універсальності й фундаментальності знання, відіграє помітну роль у вирішенні проблем, актуальних не тільки для регіону, держави, але й для цивілізації загалом. Розширення функцій університетської освіти пов'язане з активізацією інноваційної діяльності університетів, спрямованої на створення суспільства сталого розвитку. Нове коло завдань вимагає як нової якості освітньої підготовки, так і виховання особистості, відповідної масштабу тих проблем, які вона повинна вирішувати в сучасних умовах.

Натомість, аналіз сучасного стану організації процесу виховання в класичному національному університеті дозволив виявити ряд суттєвих проблем, які є перешкодою на шляху продуктивності виховання студентів як інтелек-

туальної й культурної еліти [6]. Серед них: недостатня активність університетів у формуванні виховних пріоритетів у нових умовах; слабка орієнтація університетської освіти на вирішення проблем сучасного світу; нерівноцінність у педагогічній освоєнні основних функцій університетської освіти; неповна відповідність потенціалу освітньо-виховного середовища університету вимогам соціально-державного замовлення; слабка увага до формування елітарного типу зв'язків з розвивально-виховним середовищем університету.

Висновки. Таким чином, нові виклики часу вимагають як нової якості освітньої підготовки, так і виховання особистості, відповідної масштабу тих проблем, які вона повинна вирішувати в сучасних умовах. Відновлення змісту університетської освіти повинне йти в напрямку формування у випускників здатності до розуміння проблем сучасного світу й готовності знаходити моральні шляхи їх рішення. Головна лінія суб'єктного зв'язку особистості із розвивально-виховним середовищем проходить через взаємини основних суб'єктів виховного процесу - викладачів і студентів і проявляється в якості освоєння його потенціалу. Розвивально-виховним середовищем університету повинно насичуватися новими видами діяльності, відповідними до основних функцій університетської освіти й містити достатню кількість стимулів, що спонукають студентів включатися в ці види діяльності.

На сучасному етапі потрібен перегляд орієнтирів в реформі вищої школи, оскільки ототожнення класичної університетської освіти із професійною, приводить до нівелювання специфіки класичного університету, втрати його сутності; невиправдана університетизація системи вищої освіти зумовлює відмову від її елітарності; створення умов конкурентної боротьби за контингент суттєво знижує якість освіти й виховання; стандартизація змісту університетської освіти, перевага когнітивної парадигми приводить до втрати здатності сучасного випускника університету мислити проблемно, глобально, слабо орієнтує сучасне покоління на вирішення конкретних проблем сучасності. Для збереження й розвитку виховного потенціалу класичного університету необхідно підтримувати збереження його елітарної сутності як центру національної, регіональної науки й культури, послідовно проводити стратегію функціонування університету як виховної установи, що повинне знайти відбиття в рейтингу класичних державних університетів.

Література:

1. Емельянова И.Е. Воспитательная функция в процессе развития системы классического университетского образования: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Ирина Никитична Емельянова. — Тюмень, 2008. — 379 с.
2. Закон України „Про вищу освіту”: Науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Кременя. — К., 2002. — 159 с.
3. Навроцький О. І. Вища школа України в умовах трансформації суспільства / О. І. Навроцький. — Х. : Основа, 2000. — 240 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта: Всеукраїнський громадсько-політичний тижневик. — №26. — 24 квітня — 1 травня 2002 р. — С. 2—4.
5. Сучасна вища школа: психолого-педагогічний аспект: монографія / за ред. Н.Г. Ничкало. — К. : Вища школа, 1999. — 450 с.

6. Указ Президента України “Про основні напрями реформування вищої освіти в Україні” №832/95 від 12. 09. 1995 // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1997. – № 1. – С. 7–11.

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

УДК: 378.371

Ісаєва О.С.

У статті розглядаються проблеми вивчення іноземних мов студентами у процесі навчання у вищих медичних навчальних закладах. Визначено загальні та специфічні принципи іноземної підготовки студентів медичних ВНЗ, а також схарактеризовано її блоки: гуманітарний, лінгвістичний і професійний.

Ключові слова: лінгвістична підготовка, студенти вищих медичних навчальних закладів, навчальна дисципліна, блоки, принципи.

ОСОБЕННОСТИ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ МЕДИЦИНСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Исаева О.С.

В статье рассматриваются проблемы изучения иностранных языков студентами в процессе обучения в высших медицинских учебных заведениях. Определены общие и специфические принципы иноязычной подготовки студентов медицинских вузов, а также охарактеризовано ее блоки: гуманитарный, лингвистический и профессиональный.

Ключевые слова: лингвистическая подготовка, студенты высших медицинских учебных заведений, учебная дисциплина, блоки, принципы.

THE FEATURES OF THE LINGUISTIC PREPARATION OF STUDENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION

Isayeva O.

In the article the problems of foreign language students in the learning process in higher medical education is described. Sets out general principles and specific foreign language training medical students, as well as describing it blocks: human, linguistic and professional.

Keywords: language training, students of higher medical schools, academic discipline, power, principles.

Постановка проблеми. Актуальність лінгвістичної підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів зумовлена існуванням цілої низки суперечностей: між постановою на формування мовної компетенції у межах загальношкільної, побутової тематики в середній школі й необхідністю розвитку навичок професійно-орієнтованого спілкування в майбутнього фахівця медичного профілю; між загальноєвропейськими тенденціями в розвитку освіти, в якій зростає значущість володіння іноземною мовою й недооцінкою актуальності іноземної мови як невід’ємної складової освіти фахівця в системі української освіти; між вимогами, що висуваються до фахівців медично-